

ARMATA ROMÂNĂ ÎN RĂZBOI – ÎNTRE LEGENDĂ ȘI ADEVĂR. CONSIDERAȚII PRIVIND ARMATA ROMÂNĂ ÎN PRIMUL RĂZBOI MONDIAL

Mihail M. ANDREESCU¹

ABSTRACT: During the 188 years of its existence (the first modern Romanian Army regiments were established in 1828 by Pavel Kiselev), the Romanian Army had a series of wars – 1877–1878, 1912–1913, 1916–1919, 1941–1945 – Romanian soldiers distinguished by bravery and great sacrifices of blood, the feats being presented thoroughly in numerous studies, war memories, various literary works. On the other hand – less by military historians and more by the civilian ones – it has been revealed that in all cases, although expected to war and military confrontation, the Romanian army was precarious in its preparation, equipment and fighting, Romanian soldiers were recovering during hostilities and equipping by the courtesy of allies or on behalf of the enemy.

Another feature, also highlighted extensively, is that among the NCOs and officers the most supreme sacrifices were offered by reservists and less by career officers, in most cases they have shunned by implicit and explicit presence on the battlefield, acting more behind it and at long distance of battles. For these reasons many writers (former retired officers) and civilian historians have criticized the behavior of the officer corps and staffs who often treated with indifference and superficiality the situations imposed by the preparation for battle or war.

Here we do not intend to resume what has already been said, but to do an X-ray on military concepts of the Romanian Army management and officer corps during wartime, especially in the First World War, with some conclusions about the current state of the

---

¹ Profesor univ. dr. (istorie), membru titular al Diviziei de Istoria Științei a CRIFST al Academiei Române

Romanian Army, which is in a tense political-military international situation.

KEYWORDS: First World War, Romanian army

După cum s-a mai spus deja în numeroase lucrări, documente și izvoare², românii – vorbim ca state medievale constituite – nu au avut, cel puțin în primele secole de existență, o armată permanentă bine organizată și instruită, ci s-au bazat, în afara trupe lor de mercenari, pe oastea curtenilor și boierilor (care alcătua cavaleria și era considerată de elită) și mai ales pe „*Oastea cea Mare*” alcătuită în special din țărani și orășeni³. Atari contingente militare ad-hoc au făcut față, ori de câte ori a fost cazul, invaziilor otomane ori ale unor state creștine precum Ungaria și Polonia, cu succesele deja cunoscute. În funcție de domnii aflați în scaun atari trupe au fost mai mult sau mai puțin eficiente, vitejia sau lașitatea comandanților determinând victoriile sau înfrângerile pe câmpul de luptă⁴.

² Pentru amănunte vezi: N. IORGA, *Istoria Armatei Românești. I. (Până la 1599)*, Editura tipografiei „*Neamul românesc*”, Vălenii de Munte, 1910, passim. Luptătorii erau niște țărani îmbrăcați rustic, luptând cu bolovani și arcuri: „*Cronicon pictum Vindobonense*” (*Cronica pictată de la Viena*), Editura Academiei, București, 1976. Armata primilor domni ai Țării Românești și Moldovei – vorbim despre trupele de elită – era formată din mercenari: ***; *Documenta Romaniae Historica. D. Relații între țările române, I*, Editura Academiei, București, 1977, passim. Mihai Viteazul căuta oșteni cu plată (mercenari) pentru perioade de timp bine determinate: ***; *Mihai Viteazul în conștiința europeană. I. Documente externe*, Editura Academiei, București, 1982, passim.

³ Oastea orășenilor se va numi mai târziu și „*Oastea în dobândă*”, pentru că aceste trupe neregulate intervenau la sfârșitul bătăliilor desăvârșind victoria și jefuind soldații morți și prizonierii de bunurile lor, în loc de plată sau simbric; o parte din aceste bunuri erau cedate ulterior domnului. Pentru amănunte vezi: ***; *Istoria militară a poporului român, I–IV*, coordonatori: acad. Ștefan Pascu, general-locotenent Ilie Ceaușescu, Editura Militară, București, 1984–1988, passim.

⁴ A nu se considera din cele arătate că boierimea română și mai ales domnii și curtenii lor nu dispuneau de echipamente militare similare celor occidentale. Semnalăm aici existența unei picturi-document, contemporană Cruciadei de la Nicopole (1396), aflată la Muzeul ducal din Dijon, lângă sarcofagul Ducelui burgund Filip cel Viteaz și unde sunt înfățișați comandanții militari ai cruciadei; între regele Sigismund de Luxemburg al Ungariei și contele Jean de Nevers al Burgundiei – doi cavaleri înalți echipați cu armuri închise la culoare, se afla un bărbat relativ tânăr, cu plete și barbă, scund de statură și purtând o armură aurie, având indicația „*Mircea – rex Romanorum*”. Suntem de părere că un studiu amănunțit al acestui tablou se impune și cercetătorii tineri pot să evidențieze aspecte privind echipamentul militar al lui Mircea cel Bătrân (cel Mare). Alte amănunte pentru domnia lui Mircea cel Bătrân vezi la P. P. PANAITESCU, *Mircea*

Abia în secolul al XVII-lea începe să se contureze ideea unei armate de profesie, în special în Țara Românească, luând naștere o oaste compozită: dorobanți și seimeni (aceștia din urmă fiind mai ales etnici sârbi), care se bucura de anumite privilegii sociale și fiscale în schimbul apărării țării, așa cum au evidențiat mai demult fie relatările călătorilor străini, fie studiile de specialitate⁵.

Odată cu sfârșitul domniilor pământene și instaurarea administrației otomane în Principatele Române prin intermediul unor administratori creștini – „*domnii fanarioți*” – bruma de **armată națională** care sta să se înfripe a fost desființată și până la ocupația rusă a Principatelor (1828–1834) au funcționat trupele de mercenari balcanici (bulgaro-greco-macedoneano-sârbi), mai cunoscute sub numele de „*potere domnești*”, în număr de până la 4000 de oameni și cu rol polițienesc și fiscal, de păstrare a ordinii publice și de apărare a administratorului otoman (domnul fanariot) și a familiei sale⁶. Este oarecum surprinzător că un tratat dedicat tocmai Armatei Române evită cu diplomație subiectul epocii fanariote, când armata română a lipsit cu desăvârșire, nu fără a ridica în slăvi **eroismul românilor** din această epocă, într-un moment când instituția militară ca atare – organizată și definită legal și legislativ – nu exista⁷. Înțelegem de

---

cel Bătrân, ediția a 2-a, ediție îngrijită, note, comentarii și indice de Gheorghe Lazăr, Editura Corint, București, 2000, p. 159–170. În ce privește rolul militar, social și politic al boierimii române în evul mediu vezi amănunte și la MIHAIL M. ANDREESCU, *Puterea domniei în Țara Românească și Moldova în secolele XIV–XVI*, Casa de editură și librărie „Nicolae Bălcescu”, București, 1999, p. 153–157.

⁵ Pentru amănunte ale călătorilor străini vezi mai ales: ***, *Călători străini despre țările române*, V, volum îngrijit de Maria Holban, M.M. Alexandrescu-Dersca Bulgaru și Paul Cernovodeanu, Editura științifică, București, 1973, passim. Pentru epoca lui Constantin Brâncoveanu – ultimul domnitor care a dispus de o armată „națională” – vezi amănunte la CONSTANTIN REZACHEVICI, *Elemente noi în oastea lui Constantin Brâncoveanu*, în vol. „Constantin Brâncoveanu, coordonatori Paul Cernovodeanu și Florin Constantiniu, Editura Academiei, București, 1989, p. 95–112.

⁶ Asupra caracteristicilor „*Epocii fanariote*”, inclusiv sub aspect militar vezi amănunte și considerații la: N. IORGA, *Istoria românilor*, VII, *Reformatorii*, volum îngrijit de Sorin Iftimi, Editura enciclopedică, București, 2002, p. 3–109; FLORIN CONSTANTINIU, *O istorie sinceră a poporului român*, Editura Univers enciclopedic, București, 1997, p. 180–193; ȘTEFAN ȘTEFĂNESCU, *Istoria românilor în secolul al XVIII-lea. Între tradiție și modernitate*, Editura Universității din București, București, 1999, p. 19–114; ***, *Istoria românilor. VI. Românii între Europa clasică și Europa luminilor*, coordonatori acad. Paul Cernovodeanu și acad. Nicolae Edroiu, Editura enciclopedică, București, 2002, p. 30–39.

⁷ ***, *Istoria militară a poporului român*, III, comisia de coordonare: General-colonel Vasile Milea, Acad. Ștefan Pascu, general-locotenent dr. Ilie Ceaușescu, profesor univ. Șefam

aici că în timp coordonatele politice au avut preemțiune asupra celor academice și „militare”.

Epoca modernă – respectiv „*restabilirea domniilor pământeme*”⁸ (1821–1832) a coincis și cu apariția și organizarea armatei române moderne, dar această schimbare nu presupune o apariție cu totul nouă a instituției militare, ci doar definirea și organizarea ei pe baze moderne, pornind însă de la o situație nouă față de evul anterior. Avem în vedere faptul că, – fie că vorbim despre Transilvania, fie că vorbim, despre Țara Românească și Moldova –, puterile interesate de Principate au căutat și găsit modalități de creare a unor corpuri militare noi, unele permanente, doar pentru români și slavi și menite să ușureze integrarea acestora în cuprinsul acelor state. Este vorba despre înființarea „**regimentelor de graniță**” în Transilvania, corpuri militare alcătuite din românii și slavii din Imperiul austriac și numai pentru aceștia, participanții la aceste corpuri militare putând învăța carte și accede la anumite funcții civil-administrative după satisfacerea stagiului militar, cu dobândirea unor drepturi sociale civile – în primul rând eliberarea din iobăgie⁹. Aceasta dovedește că pentru clasa socială cea mai puțin favorizată – țărănimea iobagă – înscrierea în regimentele de graniță constituia un viitor mai bun și posibilitatea eliberării din iobăgie, ba chiar și aceea a dreptului de proprietate asupra unei bucăți de pământ, constituind astfel mobilul angajării ei în lupte până la jertfa supremă¹⁰.

Dincolo de munți, în Moldova și Țara Românească, exista încă vie amintirea corpurilor de **dorobanți și seimeni**, categorii sociale favorite și care constituiseră baza socială a unei *armate naționale* în secolul al XVII-lea. Potrivit cronicarului, favorabil cla sei boierești, în a doua jumătate a secolului al XVII-lea dorobanții și seimenii ajunseseră o categorie privilegiată atât de importantă încât putea interveni în viața politică a țării, așa cum s-a întâmplat în 1655 în Țara Românească: „*Jar dorobanții și siemenii fiind co vârșiți de nebulie și plini de diavolul, nici cât nu să curmară, ci, în loc de căință, mai vâr tos sporea spre fapte rele. Că întâi uciseră pre acești săraci de boiari. A doao, batjocoriră pre domnul lor, suduindu-l în tot chipul și-i da cu*

Șetfănescu, Conf. Univ. dr. Mircea Mușat, general-maior Constantin Antip, colonel dr. Gheorghe Tudor, colonel dr. Florian Tucă, maior dr. Mihail E. Ionescu, Editura militară, București, 1987, p. 335–530.

⁸ ***, *Istoria românilor*. VII/1, *Constituirea României moderne (1821–1878)*, Editura enciclopedică, București, 2003, p. 21–75.

⁹ ȘTEFAN ȘTEFĂNESCU, lucr. Cit., p. 100–105.

¹⁰ ***, *Istoria militară a poporului român*, III, p. 447–478.

*lemne la ochi și-l purta val, cum era mai rău. Nu avea putere din domnia lui cât ar fi o cirtă. Numai ce căuta cu ochii ca un dobitoc, și la unii și la alții. Ei singuri întra în cămară de-și lua lefi*¹¹.

Amintirea acelor drepturi avute de dorobanți și seimeni în secolul al XVII-lea va rămâne vie în mintea țăranilor aserviți care vor găsi calea de a scăpa de servitute înscriindu-se ca *volintiri* sau *panduri* în armatele austriece și rusești. Astfel ei reușeau să se elibereze de servituți, să învețe carte și ce era mai important să capte cetățenia austriacă sau rusă, care îi scutea de multe abuzuri¹². Se crea astfel o tradiție militară mo dernă în Principate, care va prinde contur instituțional în secolul al XIX-lea, când va renaște în forme noi **Armata Română**.

Ca și antecedentele din secolul al XVIII-lea, care au dus la formarea unor unități militare românești în cadrul statelor suzerane vecine – Austria și Rusia –, în secolul al XIX-lea, situația politico-militară a Țării Românești și Moldovei a determinat, în viziunea Rusiei și mai ales a contelui Pavel Kiseleff, înființarea unor corpuri militare permanente în Moldova și Țara Românească, menite să apere hotarele acestora și să participe la operațiuni militare, evident, de partea Rusiei¹³.

Înființarea unor unități militare permanente, care au evoluat ulterior în contextul evenimentelor din prima jumătate a secolului al XIX-lea până la formarea statului național român în 1859 nu a însemnat o reformă socială de amploare și recrutarea în cadrele militare a populației de rând, ci accesul boierimii modernizate la conducerea noii instituții, majoritatea ofițerilor superiori, dar și inferiori, provenind din rândurile boierii mari

¹¹ *** , *Istoria Țării Românești. 1290–1690. Letopisețul Cantacuzinesc*, ediție critică întocmită de C. Grecescu și D. Simonescu, Editura Academiei, București, 1960, p. 122.

¹² *** , *Istoria militară a poporului român*, IV, p. 109–155.

¹³ *** , *Istoria României*, III, redactor responsabil acad. Andrei Oțetea, Editura Academiei, București, 1964, p. 936, 941, unde se subliniază meritele lui Kiseleff; Fără a-l aminti pe Kiseleff, dar menționând prevederea din regulamentul Oirganic a înființării unei armate naționale în Moldova și Țara Românească, în vol. *** , *Istoria românilor. VII/1, Constituirea României moderne (1821–1878)*, coordonator acad. Dan Berindei, Editura enciclopedică, București, 2003, p. 88. O cu totul altă abordare în vol. *** , *Istoria militară a poporului român*, IV, coordonator Ilie Ceaușescu, Editura militară, București, 1987, p. 192–203, unde meritul principal revine boierimii române din Moldova și Țara Românească, precum și primilor domni pământeni, care, folosindu-se de împrejurările politico-militare externe au reușit să obțină aprobările necesare de la Poartă pentru înființarea și înzestrarea unei *Armate naționale* permanente. Nimic despre Rusia și Kiseleff, atitudine explicabilă dacă avem în vedere situația politică internațională a României în 1987.

și mijlocii, pentru gradele inferioare și subofițeri fiind deschise porțile burgheziei române în formare.

Școliți în țările vecine Principatelor sau în Franța, Anglia și Prusia (ulterior Germania), ori în Italia, ofițerii noii Armate Române vor veni cu idei și planuri de dezvoltare militară împrumutate din țările unde se formaseră, situație de natură a împiedica o viziune unitară asupra Armatei Române și a înzestrării și evoluției acesteia. După crearea statului național român organizarea Armatei Române a intrat într-o nouă fază, aceea a creșterii sale numerice și a înzestrării cu armament modern. Acum însă apar și se mani festă interesele unor puteri străine – Austria, Rusia, Prusia(Germania), Franța, Anglia, Italia – care vor să-și extindă nu doar influența asupra României, ci și să-și vândă arma mental învechit, deseori și defect, tinerei Armate Române. Consecințele unor atari acțiuni se vor manifesta în timpul războiului de independență (1877–1878), când pierderile Armatei Române vor fi considerabile¹⁴. Din cei 38.000 de ostași care au operat la sud de Dunăre în perioada 1877–1878¹⁵, pierderea a aproape 10.000 de oameni a însemnat un greu tribut de sânge, aproape 1/4 din trupele de operații, pierdere explicată prin cele mai diverse motivații, care pornesc de la slaba înzestrare și instruire până la lipsa unor hărți și documentații corecte necesare operațiunilor militare etc.

Cifrele despre care vorbim evidențiază pe de o parte vitejia necontestată a poporului român, în special a populației rurale, dar și carențele de înzestrare, instruire și comandă ale aceleiași armate, în fruntea căreia se aflau urmașii foștilor boieri de odinioară, chiar dacă fuseseră școliți, după cum am mai spus, în cele mai bune școli din Occident. Ar fi fost interesant de știut – nimeni nu s-a preocupat de atari aspecte – care a fost raportul pierderilor și al ofițerilor de comandă dintre cei școliți în străinătate și cei avansați pe câmpul de luptă. Înclinăm să credem că el ar fi fost favorabil celor din urmă, interesele social-politice prevalând față de cele naționale în rândul clasei avute. Desigur cu excepțiile notabile cunoscute.

¹⁴ În funcție de surse, acestea au evoluat astfel: ***, *Istoria României*, IV, p. 636: „*au murit pe câmpul de luptă sau în ambulanțe și spitale din cauza rănilor primite 4293 de ostași, dintre care 228 din orașe și 4065 de la sate; numărul ofițerilor morți a fost de 36 din care 27 de la orașe și 9 de la sate. În total, numărul morților și al răniților români, în războiul de independență s-a ridicat la circa 10.000 de oameni*”. Aceleași cifre și sublinieri le găsim și în volumul ***, *Istoria militară a poporului român*, IV, p. 843; În schimb, în vol. ***, *Istoria românilor*, VII/1, p. 662–699, nu se precizează cifra totală a pierderilor suferite de armata română.

¹⁵ *Ibidem*, p. 673.

După Unirea din 1859, așa cum era și firesc, s-a pus problema obținerii independenței noului stat și principalele eforturi politice, până la războiul din 1877–1878, s-au focalizat asupra acestui obiectiv. În cadrul său trebuia avută în vedere și Armata, fără de care nu se putea vorbi de participarea României la un eventual război, motiv pentru care au fost întreprinse unele măsuri timide privind înzestrarea acesteia. Deși se simte ideologizarea excesivă și grija de a nu atinge sentimentele Uniunii Sovietice, tratatul de istorie apărut în 1964 face o analiză relativ corectă privind cauzele care au dus la lipsa de înzestrare a Armatei Române, politicianismul și interesele divergente dintre partidele conservator și liberal privând instituția militară de înzestrarea minimă necesară. La acestea mai trebuie adăugate și piedicile puse de către unele state vecine în eforturile de înzestrare cu arme moderne a Armatei¹⁶. Din motive pe care nu le cunoaștem dar le bănuim, același autor care scria în 1964 va relata aceeași problemă într-o cu totul altă lumină, menționând în plus lipsa de uniformitate în pregătirea Armatei Române și a corpului ofițeresc.¹⁷ La toate acestea se mai pot

¹⁶ *Istoria României*, IV, p. 607–609: „Pentru a nu fi silit să pună cu adevărat la contribuție clasele dominante, posibilitatea unei noi impuneri a maselor producătoare fiind epuizată, guvernul din 1877, cu toate că era format în majoritate din liberali-radicali, n-a înscris în bugetul statului mijloacele care să permită echiparea și înzestrarea unei puternice armate operative. Bugetul votat în februarie 1877 prevedea pentru Ministerul de Război abia 13.571.344 lei, deci 15,48% din totalul cheltuielilor prevăzute, cifră mai mică cu 4.919.416 lei chiar decât bugetul aceleiași departamentpe anul 1876 .... Armata n-avea însă tot armamentul necesar. Dacă artileria dispunea de 190 de tunuri, dintre care 150 de la fabrica Krupp, în privința infanteriei situația era extrem de critică. Infanteria dispunea doar de 25.000 de puști Peabody, cu munițiile necesare, și de un număr redus de diferite sisteme, care neamiavând muniții potrivite, rămâneau deseori inutilizabile. Era, așadar, o pușcă de calitate ceva mai bună la 4 soldați .... La sfârșitul lunii aprilie guvernul rus a trimis României 25.000 de puști Krnka, 3.600.000 de cartușe, 20 de tunuri de asediu, 12 mortiere, 9140 proiectile și 4 vagoane cu praf de pușcă. Comenzi de armament, muniții și furnituri militare s-au făcut și la firmele particulare din Anglia, Franța, Belgia, Germania. Dar, deși statul român plățise fabricanților aceste comenzi, toate transporturile de arme destinate României au fost oprite la graniță de către Austro-Ungaria, sub pretextul păstrării neutralității. Unele dintre aceste transporturi, făcând cale întoarsă și ocolind apoi prin Rusia, au reușit să ajungă totuși în țară spre sfârșitul războiului”.

¹⁷ *Istoria României*, VII/1, p. 664–665: „Corpul ofițeresc, recrutându-se și el în mod diferit – din școala de infanterie și cavalerie și din gradele inferioare, după absolvirea școlii divizionare – era lipsit de omogenitate din cauza provenienței și mai ales a deosebirii mari de pregătire .... O bună parte din ofițeri – mai ales din artilerie, geniu și Statul Major al Armatei – erau avantajați de faptul că frecventaseră școli militare din Franța, Germania, Belgia ș.a., ori făcuseră în străinătate specializări, stagii pe lângă mari unități, asistaseră la manevre de anvergură sau chiar participaseră direct pe unele câmpuri de luptă din Europa, Africa și America. Nu

adăuga și unele piedici de altă natură – informații transmise Imperiului otoman sau altora de către alogenii din România, care nu erau puțini¹⁸.

Odată independența de stat cucerită și recunoscută oficial de către Marile Puteri – aici subiectul ar trebui rediscutat în lumina evoluțiilor politice de astăzi –, Armata Română ar fi trebuit să evolueze și să se modernizeze potrivit standardelor timpului și a relațiilor politico-militare ale vremii – până la primul război mondial România a făcut parte din Tripla Alianță (Puterile Centrale), abia din 1916 trecând de partea Antantei (Tripla Înțelegere). Spunem că ar fi trebuit deoarece situația pare să fi fost alta, nu doar în planul instruirii trupelor ci mai ales al înzestrării lor cu armament modern. Această situație se va dezvălui abia în 1914, la începutul primului război mondial, situația militară a României atârând greu în luarea hotărârii privind neutralitatea acesteia până în 1916.

În răstimpul 1878–1914 Armata Română, potrivit studiilor realizate de istoricii militari, a cunoscut o evoluție continuu, câteva cifre fiind absolut necesare pentru înțelegerea mai bună a evenimentelor. La sfârșitul războiului de independență infanteria română dispunea de patru batalioane de vânători și opt regimente de infanterie de linie cu un efectiv total de 9633 oameni, dintre care 457 ofițeri. În 1914 ea dispunea de 10 batalioane de vânători și 40 regimente infanterie de linie, cu un efectiv total de 63.449 oameni, dintre care 2998 ofițeri.¹⁹ Regimentele de roșiori (cavalerie) au sporit de la 2, în 1877, la 11, în 1914, cu un efectiv de 10.098 oameni, dintre care 355 ofițeri²⁰. În ce privea artileria, dacă în 1878 existau 24 de baterii

---

putem ocoli însă constatarea că din cei 1602 ofițeri mobilizați în 1877, majoritatea, provenind din sergenți și subofițeri, nu avea biineînțeles o pregătire completă .... Guvernul liberal s-a ocupat cu toată seriozitatea de completarea armamentului modern și echipamentului necesar trupelor, dar criza financiară și obstrucțiile făcute de Imperiul otoman și Austro-Ungaria au îngreuiat și întârziat transporturile de muniții comandate la firmele din Apus. În aprilie și mai 1877 au fost livrate din Rusia – în contul cheltuielilor pe care trupele imperiale le făceau în trecere prin România – 20 tunuri de asediu, 12 mortiere, 25.000 puști (model Krnka), 3.600.000 cartușe și patru vagoane praf de pușcă. În același timp, au fost cumpărați din Rusia 1032 cai pentru artilerie, iar din Serbia peste 10.000 corturi de campanie și alte 100 de corturi mari, pentru a servi ca spitale mobile în timpul acțiunii trupelor”.

¹⁸ În România de la 1877 se aflau în număr foarte mare greci, bulgari, evrei, sârbi etc. În ce-i privește pe bulgari, după războiul de independență plecarea lor va produce daune însemnate economiei românești. Pentru amănunte vezi: ***, *Relații româno-bulgare de-alungul veacurilor (sec. XII–XIX). Studii, I*, Editura Academiei, București, 1971, p. 283–368.

¹⁹ *Istoria militară a poporului român*, V, p. 83–84.

²⁰ *Ibidem*, p. 88–89.

cu 2344 ostași, dintre care 144 ofițeri, în 1914 se ajunsese la 377 baterii (233 fiind înzestrate cu armament modern), cu 48.809 ostași, dintre care 1763 ofițeri²¹. La trupele de uscat trebuie adăugate și alte arme moderne, precum marina – cu un efectiv de „2562 oameni, din care 147 ofițeri și asimilați, 98 maștri și meseriași civili, 2242 trupă și reangajați”²².

Situația din timpul războiului de independență a determinat conducătorii militari din România, în frunte cu regele Carol I să se preocupe mai atent de înzestrarea și modernizarea Armatei Române, fiind realizate o serie de contracte cu firme germane, englezești sau franceze, fără să existe însă o unitate a armamentului și munițiilor necesare. De aceea, „în prajma izbucnirii primului război mondial, armamentul de infanterie aflat la trupe, în depozite și în rezervă se compunea din 474.036 puști, 39.231 carabine, 413 mitraliere și 61.189 pistoale și revolvere, cu o mare varietate a calibrelor și locurilor de proveniență. Această diversitate de tipuri și calibre a avut un impact negativ asupra instruirii trupelor, nepermițând o uniformizare a pregătirii trăgătorilor și ridicând serioase dificultăți de aprovizionare cu muniție pe timp de campanie. Totodată, cantitățile existente aveau să se dovedească insuficiente. După primele zile de război, pierderile suferite în armament de trupele din prima linie vor determina comandamentul român să apeleze la armamentul de rezervă format din puștile și carabinele „Henry-Martini”²³. Datele prezentate se referă doar la infanterie, dar situația era aceeași și pentru celelalte arme, adică armament și muniție insuficiente și deseori nefolosibile²⁴.

Dacă istoricii militari, la care am făcut trimitere, s-au ocupat exclusiv de evoluția Armatei (trupe, categorii de arme și armamente), ignorând sau evitând bugetele, contractele încheiate dar și aspectele politice ale problemei, istoricii care au participat la redactarea noului tratat de istorie a românilor au ignorat problemele militare, oferind cifre globale care, coroborate cu cele ale istoricilor militari, dovedesc faptul că în 1914 România nu era pregătită de război, indiferent cum am privi lucrurile, pentru bunul și simplul motiv că ... trupele române nu dispuneau de armament și muniție suficiente purtării unui război. Deși autorii noului tratat de istorie oscilează între a da dreptate adeptilor intrării României în neutralitate, dar și a celor

²¹ *Ibidem*, p. 94.

²² *Ibidem*, p. 101.

²³ *Ibidem*, p. 111–112.

²⁴ *Ibidem*, p. 112–123.

care doreau intrarea ei în război alături de Puterile Centrale²⁵, ei au sfârșit prin a-i da dreptate lui Ion I. C. Brătianu care considera că România nu era pregătită de război: „*Primejdia care plana asupra României era mare; Ion I. C. Brătianu trebuia să manifeste o prudență și o abilitate politică și diplomatică extreme, pentru a menține existența statului și a-i asigura împlinirea opțiunilor politice naționale. Sprijinindu-se pe interese naționale* – nu este cazul astăzi, când scriem aceste rânduri –, *premierul român aprecia că intrarea României în acțiune, în 1915, nu era posibilă. Ca unul care luase parte la campania din Bulgaria din 1913, cunoștea lipsurile armatei române, nevoile cu care era confruntată. Preluând conducerea guvernului, el a sporit bugetul cu 16.300.000 lei. De la 81.600.000 lei în 1913, acesta a ajuns la 97.000.000 lei în 1914. De asemenea, a crescut numărul elevilor din școlile militare: de la 8500 ofițeri, în 1913, s-a ajuns la 20.000, în 1916, la intrarea în război. De la 400.000 de militari, câți existau în 1913 – și care dispuneau de armamentul necesar, am adăuga noi –, s-a ajuns la 833.000, în 1916, cu o rezervă de 416.000, care constituia un total de 1.250.000. În anul 1915 pregătirile se aflau în curs. Ulterior, au fost aprobate credite extraordinare pentru dotarea armatei: unul de 107 milioane lei, iar altul de 196 milioane lei. A fost dublată producția Pirotehniei, Pulberăriei și Arsenalului Armatei”²⁶. Măsurile au fost luate, ce este drept, dar ele veneau prea târziu și s-au dovedit, după cum au recunoscut chiar istoricii militari, insuficiente. De aceea nu ni se pare corect să căutăm scuze și să ne îmbătăm cu apă rece privind evoluția *glorioasei Armate Române*. Ea a fost și rămâne glorioasă, ce-i drept, datorită vitejiei ostașilor și a jertfelor aduse pe altarul patriei și al națiunii române, dar nu mai este la fel de glorioasă și activitatea politicienilor, indiferent de epocă – cu atât mai mult astăzi –, care fie au amânat măsurile care se impuneau privind modernizarea și dotarea Armatei, fie le-au ignorat cu desăvârșire, crezând că simpla defilare a unor regimente de paradă ar fi suficientă pentru a dovedi că Armata este bine pregătită pentru orice fel de acțiuni, inclusiv cele militare. Și rezultatele s-au văzut, din nefericire, pe câmpurile de luptă.*

Deși liberalii, conduși de Ion I.C.Brătianu și susținuți într-o oarecare măsură de socialiști, s-au preocupat de pregătirea Armatei și trecerea României de partea Antantei – fie și pentru realizarea dezideratelor naționale – conservatorii și alte formațiuni politice s-au opus cât au putut oricărui eforturi de război, fapt sancționat dealtfel politic, prin dispariția

²⁵ *Istoria românilor*, VII/2, p. 400–408.

²⁶ *Ibidem*, p. 417.

treptată a acestor partide după război, tocmai prin alegeri democratice. Făcând un arc peste timp, ar trebui observat că și în zilele noastre s-a petrecut un atare proces. Este cazul Partidului Național Țărănesc-Creștin și Democrat, care, după o guvernare dezastruoasă (1987–2000), la alegerile din toamna anului 2000 a dispărut practic din Parlament și chiar din viața politică, deși scriptic mai există, dar fără nici o importanță. Poate că ar fi bine ca politicienii de astăzi, indiferent de partidele din care provin, să fie mai atenți cu instituțiile statului și să nu abandoneze, indiferent de motivație, interesele naționale, altfel fiind condamnați să plătească politic pentru nepă sările lor.

După cum se cunoaște deja, după aproape două săptămâni de ofensivă impetuoasă a Armatei Române în Transilvania, ofensivă care i-a surprins pe comandanții Puterilor Centrale, a urmat contraofensiva acestora, România fiind practic încercuită și atacată nu doar din nord și vest ci și din sud, de către Bulgaria, trupele române fiind nevoite să se retragă, nu fără a opune o rezistență dâră în fața unui inamic superior numeric și ca armament²⁷. Campania din 1916 (august – decembrie) a costat armata română peste 500.000 de oameni (100.000 morți, 150.000 răniți și 250.000 prizonieri)²⁸, cifre care cântăresc mult în analiza privind evoluția și înzestrarea Armatei Române, nu doar în declarații ci în cruda realitate a luptelor. La sfârșitul acestei campanii aproape 2/3 din teritoriul României ajunsese sub ocupație germano-austro-ungaro-bulgară, regele, guvernul, Parlamentul și Comandamentul armatei, cu restul trupelor în stare de luptă, retrăgându-se în dezordine în Moldova.

Situația României, din toamna anului 1916 a fost surprinsă cu multă acuratețe în analiza profesorului Ioan Scurtu, care scria într-o lucrare: *„Perspectiva înfrângerii militare se contura tot mai limpede. La 8 noiembrie a fost ocupată Oltenia, iar la 10 noiembrie armatele germane și bulgare, comandate de feldmareșalul Mackensen au tre cut Dunărea pe la Zimnicea îndreptându-se spre București. A doua zi, 11 noiembrie, s-a hotărât evacuarea Parlamentului și transferarea sa la Iași. Tot mai mulți oameni politici își făceau bagajele, îndreptându-se spre fosta capitală a Moldovei ... Regele Ferdinand a stabilit ca Marele Cartier General să se retragă la Buzău ... Liderii politici și militari erau depășiți de situație, acționau haotic, fiecare căutând să-și rezolve problemele proprii și ale*

²⁷ Asupra operațiunilor Armatei Române în vara și toamna anului 1916 vezi sinteza din *Istoria românilor*, VII/2, p. 420–437.

²⁸ *Ibidem*, p. 435.

familiei individual, uitând parcă de toate problemele țării .... O stare de demoralizare și de panică a cuprins întreaga țară, singurul obiectiv părea a fi părăsirea locului natal, a casei, a animalelor, a vecinilor, a tot ce însemna existența de până atunci și ajungerea departe, cât mai departe de inamicul invadator”²⁹.

Această panică generală se manifestase mai de demult, odată cu străpungerea unor fronturi, ca cele din sud și este, la Turtucaia, despre care un martor ocular al eveni mentelor și participant voluntar pe front, va nota peste decenii: „Rezistenți și supuși, însuflețiți de o abnegație care se ridica până la cea mai înaltă treaptă a eroismului, disciplinați și capabili de orice jertfă, oștenii noștri au câștigat îndeobște luptele, pe care (precum se spunea) le-au pierdut cel mai adesea comandamentele. Zадarnic o parte din cadrele de rezervă, în majoritate învățători și tineri titrați, căutau să nu facă inutil neprecupețitul eroism al trupei; iar o altă parte a ofițerilor activi, cu grade mai mici, se străduia – la fel de zadarnic – să îndrepte greșelile unora din marile comandamente. La o săptămână după intrarea în război, euforia patriotardă a culiselor politice a primit dușul cel mai rece cu putință: Turtucaia. Prima catastrofă națională de la declararea războiului. Cea mai cumplită pildă a slăbiciunii comandamentului: izvorul tuturor nenorocirilor militare din prima parte a războiului, cauza atâtor alte dezastre care au urmat, chiar pe frontul de peste Carpați! Lipsit de inițiativă și de cel mai neînsemnat simț tactic, incapabil să sesizeze o situație spre a lua măsuri de îndreptare, comandantul acestui sector de sud (aflat la numai 60 de kilometri de capitala țării) și-a părăsit pur și simplu trupa, huiduit de soldații săi în clipa când se îmbarca spre a trece Dunărea”³⁰. Referitor la acest episod, istoricii militari prezintă cu lux de amănunte operațiunile militare, fără a se referi în vreun fel la părăsirile lașe ale trupelor de către unii comandanți, subliniind doar existența unor planuri de operații și retrageri pe aliniamente strategice³¹. Spre deosebire de istoricii militari autorii noului tratat de istorie a românilor vor nota sec: „Înfrângerea de la Turtucaia, de la 23 august/5 septembrie 1916, a însemnat o lovitură nu numai militară, dar și morală. Armata română a suferit mari pierderi în oameni și material de război, fiind capturați 25.000 de prizonieri”³².

²⁹ IOAN SCURTU, *Istoria românilor în timpul celor patru regi. Ferdinand I*, Editura enciclopedică, București, 2010, p. 25–26.

³⁰ ALEXANDRU BĂDĂUȚĂ, *O carte trăită*, Editura Albatros, București, 1977, p. 43–44.

³¹ *Istoria militară a poporului român*, V, p. 417–427.

³² *Istoria românilor*, VII/2, p. 424.

Analizând cauzele înfrângerii României în toamna anului 1916, Ioan Scurtu nota: „Modul dezastruos în care s-a încheiat campania militară a anului 1916 avea mai multe cauze: superioritatea inamicului în tehnica de luptă, neonorarea angajamentelor luate de Antantă față de România, modul defectuos în care a fost conceput planul de acțiune, dotarea necorespunzătoare a armatei, deși Guvernul a avut la dispoziție doi ani (perioada neutralității), prezența în posturi de conducere a unor persoane mediocre (în principal în fruntea Marelui Stat Major, unde a fost numit generalul Dumitru Iliescu). Guvernul Brătianu avea responsabilitatea principală, dar nici regele Ferdinand nu putea fi absolvit de orice răspundere, deoarece – conform Constituției – el era <capul puterii ar mate> și toate numirile în fruntea comandamentelor militare s-au făcut cu asentimentul și semnătura sa”³³.

Dezastrul din toamna și iarna anului 1916 a fost de nedescris, moralul întregii societăți românești fiind la pământ și lăsând amintiri vii în mintea și sufelele oamenilor de orice condiție³⁴, intelectualii tineri privind cu alți ochi tragedia care avea loc sub ochii lor și pe care unii aiu descris-o ca atare, așa cum a fost cazul cu Nichifor Crainic. Acesta a reușit să facă un tablou general al acelor momente: „Pe Valea Prahovei coloane de flăcări gigantice își prelungeau fumul până la cer. Englezii au dat foc sondelor să nu cadă în mâna germanilor. Arde țara noastră. Drumurile sunt val-vârtej de care, de căruțe și de oameni, bărbați, femei și copii de-a valma, căzând în băltoace și ridicându-se plini de noroi. Câte o femeie o ia razna pe câmp cu pruncul în brațe, poate nebună de groază. În mulțime, soldați răzleți din unități sfărâmate au luat și ei drumul Moldovei”³⁵.

Tabloul cutremurător este unic. Nu se mai întâmplase așa ceva de pe vremea stăpânirii otomane și de pe vremea regimului fanariot, adică în urmă cu cel puțin 100 de ani. Ce s-a petrecut oare cu poporul român în 1916 de a ajuns la o asemenea dramă? De ce nu s-a speriat și nu s-a demoralizat la fel de mult în 1821, la 1848 sau la 1877–1878?

Sunt întrebări la care majoritatea cercetătorilor nu s-au aplecat ori nu au dorit să dea un răspuns, dar aceste întrebări și răspunsuri sunt absolut

³³ IOAN SCURTU, *Ferdinand I*, p. 28–29.

³⁴ Tatăl meu, MARIN B. ANDREIU, era în 1916 elev la Liceul din Turnu Măgurele și a plecat voluntar pe front în 1916–18, luptând la Mărășești și Oituz și povestindu-mi prin anii '60 cum se retrăgeau din calea nemților nu doar soldații ci și oamenii simpli de la sate, care-și părăseau avuturile, dorind doar să scape de ocupația străină.

³⁵ NICHIFOR CRAINIC, *Zile albe. Zile negre. Memorii*, ediție îngrijită de Nicolae Lemnaru, Casa editorială Gândirea, București, 1991, p. 119.

necesare dacă dorim să înțelegem drama uneia dintre cele mai importante și mai vrednice de cinste instituții ale românilor, nu doar ale României – **ARMATA ROMÂNĂ**. Or pentru a putea răspunde la aceste întrebări trebuie să ne întoarcem puțin în timp.

Afirmam mai înainte că românii – vorbim de statele medievale – nu au avut o armată de profesie, la fel ca otomanii ori unele state creștine, ci au apelat, după nevoi, la boieri și curteni, la mercenari și la „Oastea cea mare” compusă din țărani și ulterior din orașeni. Comandanții acestor armate ocazionale – domnii – au obținut victorii strălucite ori au fost înfrânți, după cum și firea lor a fost una vitează și războinică ori una lașă și suficientă. Dacă înfrângerile, în majoritatea lor – s-au uitat ori s-au grevat pe numele domnilor în cauză –, victoriile au fost perpetuate în cântece și legende, odată cu numele domnitorilor viteji, intrând astfel în tradiția colectivă și făcându-i pe românii secolului al XVIII-lea și din prima jumătate a secolului al XIX-lea să viseze la vremurile de vitejie de odinioară și să dorească reînvierea unei *armate a lor, a românilor, o armată națională*. Intelectualitatea română din prima jumătate a secolului al XIX-lea a înțeles acest deziderat, l-a preluat și l-a pus în aplicare, cu ajutorul prietenilor din afară și prin eforturi proprii, folosindu-se în permanență de conjuncturile politice favorabile românilor. Fie că vorbim de „*bonjuriști*”, de „*pașoptiști*” sau de „*unioniști*”, ca și de reprezentanții „*Școlii ardelenne*” ori de alte forme de organizare și manifestare a spiritualității și conștiinței naționale românești în general, trebuie să avem în vedere că totalitatea acestor forțe, nu putem spune unanimitatea lor, și-au concentrat eforturile asupra realizării unor deziderate naționale majore: **unitatea românilor, independența, statul național unitar**, dar acestea nu puteau fi realizate decât cu ajutorul unei instituții indispensabile și absolut naționale – **Armata**.

Pe fondul acestor eforturi s-a născut o altă cerință: insuflarea în sufletul românilor a conștiinței și virtuților naționale, a patriotismului și a sacrificiului suprem pe altarul patriei. Idei înălțătoare, dar nesuținute material și care-i făcuseră pe români, nu de puține ori, ca în epoci mai cumpănite și mai bune să-și părăsească – la fel ca și astăzi – căminele și să ia drumul pribegiei în speranța unor condiții de viață mai bune, uneori chiar în interiorul Imperiului otoman. Și prima condiție care trebuia îndeplinită era aceea a proprietății. Românul trebuia să devină proprietar, așa încât să aibă ce apăra și ce lăsa moștenire urmașilor. Nu puteai cere sacrificiul suprem, oricât de nobile ar fi fost ideile pentru care luptai, dacă nu exista

motivația materială a acestor lupte – proprietatea, bunurile de orice fel și de orice valoare, dar care să fie individuale, nu doar colective și imprescriptibile, adică apărate de lege în orice împrejurare.

Atari comandamente sociale și economice, dincolo de comandamentele spirituale și naționale, au stat, în cadrul pregătirii propagandistice a marilor momente din istoria modernă a românilor, în atenția elitelor românești ale vremii: *pașoptiștii*. Mai răspicat sau mai ponderat, în programele revoluționare de la 1848 au fost prevăzute în articole speciale eliberarea de servituți sau de iobăgie și împrumutarea țăranilor în anumite condiții sau chiar fără condiții, în funcție de radicalismul fiecărui program. O atare promisiune a făcut ca masele țărănești – orășenii încă nu contau ca pondere social-economică – să adere la ideea revoluției și apoi la aceea a Unirii, ultima fiind posibilă în 1859. Revoluția se făcuse, Unirea se făcuse, dar țăranii nu primiseră pământul promis și deja mulți dintre ei tindeau să-și arate nemulțumirea, motiv pentru care, în pofida conservatorilor latifundiați, Cuza și colegii săi de generație și de luptă – toți pașoptiști și masoni, în egală măsură bonjuriști, – au convenit să treacă la o măsură fără precedent până atunci – *Reforma agrară*. Realizarea acesteia a dat încredere țăranilor în promisiunile celor care îi conduseseră și îi conduceau și care le promiteau un viitor cât mai luminos și mai fericit în cadrul unui context aproape irealizabil până nu demult: *Independența și Unirea tuturor românilor sub un singur suveran și drapel*.

Pornind de la realitatea reformei agrare și câștigând tot mai mult prin propaganda revoluționară, măsurile de după 1864 au fost acceptate, nu fără opoziție, de marea masă a românilor, încrezători acum în promisiunile guvernanților. Așa s-a ajuns la **Principele străin** și la **Independență**, cu toate jertfele care au presupus aceste deziderate. Erau posibile ele singure fără ajutorul românilor din teritoriile ocupate? Răspunsul nostru este categoric NU. Dacă până la 1859 propaganda națională și unionistă venită de la sud și est de Carpați avusese ecou în rândurile românilor din Ardeal, Banat, Bucovina, Crișana și Maramureș, pentru independență inimile românilor din teritoriile ocupate, ca și eforturile lor economice și militare au bătut și s-au manifestat alături de românii din România, făcând astfel posibilă obținerea Independenței de stat – treaptă hotărâtoare către deplina unitate a românilor³⁶. Din „*Vechiul Regat*”, cum se va numi *România Mică* după

³⁶ Asupra acestui subiect al participării românilor din teritoriile ocupate la eforturile pentru obținerea Independenței de stat, vezi pe larg vol. ***, *Independența României*,

1881 și mai ales după 1884, se făcuseră deja simțite eforturile luptătorilor pentru independență și unitate, ale vechilor pașoptiști: Vasile Alecsandri, Costache Negri, Alecu Russo, Mihail Kogălniceanu ș.a., prin crearea, sub patronajul *Principesei*, apoi *Reginei Elisabeta* a „*Cântării României*”, apoi a formei de pregătire premilitară „*Daciada*”, în 1884, sub înaltul patronaj al lui Carol I.

Independența fusese obținută cu tributul de sânge despre care am făcut vorbire mai înainte și deși țărani se așteptaseră la anumite „recompense” din partea suveranului, adică la noi împrumutări care fuseseră promise, acestea nu au venit, ba chiar au apărut noi vicistitudini în viața satelor, desigur din motive multiple, care au înve ninat ultimii ani de domnie ai lui Carol I, culminând cu „*Răscoala din 1907*”. Evenimentul constituia un pas înapoi față de promisiunile anterioare ale politicienilor români și care, în mare măsură, fuseseră îndeplinite, chiar dacă nu în sensul dorit de țărănime. Încălcarea unor promisiuni, înveninarea societății rurale din motive economice diverse au slăbit încrederea populației în rege și în politicienii vremii, dar, acum intervine în discuție propaganda românilor de peste munți.

Dacă luptaseră pentru unitatea de la 1859, dacă sprijiniseră material, moral și militar războiul de independență, urmașii „*Scolii ardelenne*” ***se credeau și erau chiar îndreptățiți să ceară sprijinul fraților lor de peste munți în obținerea libertății naționale și unirea cu România într-un stat național unitar și independent.*** Atari cerințe au fost spuse răspicat prin tot felul de mesaje – de la cele literare și lirice la cele politice – de reprezentanții intelectualității și națiunii române din Transilvania, Banat, Crișana, Maramureș și Bucovina, dar și de la est de Prut, din Basarabia.

Propaganda desfășurată de românii din afara României după 1878 au culminat cu marile acțiuni memorandiste din 1892–1894 și s-au intensificat cu acțiunile iredentiste de după 1900 și 1908, când mulți dintre reprezentanții românilor transilvăneni și ai celorlalte teritorii au venit în România susținând propaganda tot mai puternică în direcția realizării deplinei unități naționale. Am aminti aici, cu titlul de exemplu câteva nume de cărturari români transilvăneni și bănățeni, ca Ioan Slavici, Șt. O. Iosif, George Coșbuc, Liviu Rebreanu, Octavian Goga ș.a. Nu se mai vorbește însă acum de problemele sociale, deși Răscoala din 1907 a avut un

puternic ecou în rândurile intelectualilor români, socialiștii vremii câștigând un avans important pe scena politică a României, ci de cele naționale. Dar interesele politice interne și externe și mai ales ale partidelor politice parlamentare, ca și cele ale Casei regale a României erau divergente și de aici oscilațiile despre care am amintit deja, care au afectat mai ales Armata, tocmai cea care trebuia să asigure succesul unei propagande de peste patru decenii, în favoarea unității naționale.

Românii totuși, ne referim în special la lumea satelor, au primit cu deschidere și dăruire mesajul fraților de peste munți, lăsând la o parte cererile lor proprii și acceptând ideea inoculată deja că acum ei erau datori statului și națiunii și dacă doreau alte reforme și binefaceri trebuiau să se jertfească pe altarul patriei. Da, să se jertfească pe altarul patriei, dar să aibă și cu ce să lupte, ori din acest punct de vedere am arătat deja că situația era cu totul dezastruoasă. De aici și până la pierderea încrederii de sine, mai ales că aproape toți conducătorii lor abandonaseră lupta, nu a fost decât un pas, așa încât evenimentele din toamna și iarna anului 1916, ca și cele din primăvara anului 1917 nu trebuie să ne mire prea tare, ba chiar – pentru cei neavizați și mai puțini cunoscători sau chiar deloc a istoriei românilor – să ne surprindă negativ, la genul: „*Ce i-or fi apucat pe bunicii sau străbunicii noștri să se frământa atâta când noi o ducem așa de bine în minunata Uniune Europeană?*”. Pentru cine nu-și cunoaște istoria – și din păcate prea mulți dintre noi nu o mai cunosc astăzi – atari întrebări par logice și normale, dar pentru ceilalți ele sunt tulburătoare și dureroase. De aceea am procedat la aceste considerații.

Dezastrul militar și politic din toamna și iarna anului 1916 s-a accentuat în primăvara anului 1917, când Armata, Parlamentul și Guvernul, ca să nu mai vorbim de Rege, s-au refugiat la Iași, care a devenit capitala României. Reprezentanții militari ai Antantei par să fi înțeles acum – deși prea târziu – că promisiunile neonorate se întorc împotriva lor și misiunea militară franceză condusă de generalul, ulterior mareșalul, Henri Mathias Berthelot va contribui decisiv la aprovizionarea și instruirea armatei române, precum și la înzestrarea acesteia cu cel mai modern armament al vremii. Efor tul deși venea târziu a avut totuși efectele scontate de comandanții aliați dar, acestea nu ar fi fost suficiente dacă nu ar fi intervenit și un alt factor: *promisiunea reformei agrare*. În condițiile în care țărani își pierduseră încrederea în politicieni, în ofițeri și poate chiar în rege, promisiunea că li se va da pământ le va oferi motivația de care aveau

nevoie. Și aceasta a sosit sub forma proclamației regelui Ferdinand I, din 23 martie/5 aprilie 1917: „Vouă, fiilor de țărani, care ați apărut cu brațul vostru pământul unde v-ați născut, unde ați crescut, vă spun eu, regele vostru, că pe lângă răsplata cea mare a izbânzii, ați câștigat totodată dreptul de a stăpâni într-o măsură mai largă pământul pe care v-ați luptat. **Vi se va da pământ.** Eu, regele vostru, voi fi întâiul a da pildă; vi se va da și o largă participare la treburile statului”³⁷.

Ce a urmat după această declarație este deja legendă și epopee, una dintre cele mai mărețe ale lumii, nu doar ale românilor. Motivați de promisiunea regală aceiași sol dați români demoralizați în 1916 vor arăta o nouă față în 1917, la care face referire și un participant la acele evenimente. Referindu-se la bătălia de la Mărășești și cele care au urmat Alexandru Bădăuță (nașul meu de botez) va scrie: „*Ca și Rovine cândva, Mărășeștii au fost și ei, în fond, o bătălie țărănească. Fiindcă la sfârșitul lui iulie 1917, la Mărăști, și în cele două decade ale lunii următoare, la Mărășești, oșteanul român trecea, în realitate, cel mai anevoios examen al său și – fără să aștepte măcar un an – plătea în același timp: o datorie de cinste a lui. Examenul este acela al miraculoasei lui transformări: din țaran neștiutor într-ale armatei, în soldat adevărat. Datoria o constituiau, între altele, polițele de la Turtucaia și Sibiu: pentru una Mărăști, pentru alta Mărășești. Dobânzile? întregul șir de biruinți următoare: Putna, Vrancea, Oituz, Varnița, Muncelul, Cireșoia*”³⁸.

Despre ce a urmat nu are rostul să mai insistăm. Istorici militari și civili au scris despre acestea. Mai puțin însă s-au preocupat de adevărurile menționate de noi mai înainte: *patriotismul și proprietatea, care dau dragostea de patrie și naționalismul, spiritul de luptă și dăruire până la jertfa supremă.* Mai există acestea oare astăzi? Suntem convinși că se vor găsi foarte repede unii care vor veni cu exemple moderne privind Armata Română de astăzi: a luptat în Irak, luptă în Afganistan, face parte din trupele NATO etc. Este oare suficient? Ne întrebăm: care armată română? câte regimente, câte divizii, câți oameni, câte arme moderne? Ce facem în vreme de război? Oamenii poli tici ai vremurilor noastre se feresc de rostirea unor cuvinte ca *patrie, patriotism, naționalism etc.*, arătând înspre slabele detașamente de paradă, acelea care au mai rămas din Armata Română. Ce reprezintă ele? Poate doar un subiect de dezbateri politice și în presă, singura motivație a

³⁷ Apud, IOAN SCURTU, *Ferdinand I*, p. 39.

³⁸ ALEXANDRU BĂDĂUȚĂ, *O carte trăită*, p. 154.

celor care luptă în Afganistan, Irak ori în alte părți fiind doar cea materială: **mercenariatul**. Din nefericire către asta se îndreaptă Armata Română. Oare mai este cineva interesat de această instituție sau rămâne doar de un decor butaforic menit nu să stârnească râsul ci jalea, nu să stârnească admirația ci tristețea. Așa să fie oare?